

ŠKOLA A CÍRKEV.

O B S A H:

1. Úvod.
2. Starší snaha po školství beznáboženském u nás.
3. Co a k čemu jest škola národní?
4. Návrh nového zákona školského.
5. Jakým právem může škola Církvi se odejmouti.
6. Je-li odloučení školy od Církve prospěšné státu?
7. Co tomu říká učitelstvo?
8. Pod správou církevní školství prý se opozdilo.
9. Co by činila církev, kdyby škola obecná stala se školou beznáboženskou?

BENEŠ METHOD KULDA,

kněh. arelb. vikář, okresní školdosorce, farář Chlumský.

KNĚHKUPECTVÍ B. STÝBLA V PRAZE.

1868.

Důstojnému duchovenstvu!

„Dnové jsou zlí!“ Efes. 5, 16. Proto vznáším bratrskou prosbu: „Račte listy ty přísnému soudu Svému podrobiti, a nález bez obalu nížepsanému sděliti, aby budoucně s nejmožnější dokonalostí podávalo se národu našemu katolickému, co v jeho pravém prospěchu jest. Račtež laskavě spisek tento a jeho potomky v mocnou ochranu vzíti, a jemu přístupu zjednati tam, kde se dobrého účinku očekávati dá. Račtež otázky časové spisovati a nížepsanému ku vydání svěřovati.“ Bližších zpráv ochotně podá

V březnu 1868.

Beneš Method Kulda,

farář a vikář na Chlumu.

Pošta: Sedlčany.

ŠKOLA A CÍRKEV.

O b s a h.

1. Úvod.
2. Starší snaha po školství beznáboženském u nás.
3. Co a k čemu jest škola národní?
4. Návrh nového zákona školského.
5. Jakým právem může škola Církvi se odejmouti?
6. Je-li odloučení školy od Církve prospěšné státu?
7. Co tomu říká učitelstvo?
8. Pod správou církevní školství prý se opozdilo.
9. Co by činila Církev, kdyby škola obecná stala se školou beznáboženskou?

Beneš Method Kulda,

kněž. arcib. vikář, okresní školní rada, farář Chrástský.

V PRAZE 1888.

Nákladem kněhkupectví B. STÝBLA.

1.

Úvod.

„Emancipace školy!“ Healo to po Evropě již po celé století ozývalo se. Někteří národové heslo to již dávno uskutečnili, ale zase pochovali, přesvědčivše se, že v něm spočívá záhuba pro jednotlivce, pro rodiny, pro obce, i pro stát. U nás teprv nyní poklusává se za národy jinými, a čeho ti již se nabažili do syta, tím u nás nepřátelé Církve oblažiti hodlají národy naše!

Ó vy potměšilí chytráci, kteříž v novinách svých protináboženských libujete sobě v heslu tom opozděném! Heslem svým sami uznáváte a hlásáte světu, že škola jest majetností a vlastnictvím Církve; neboť mancipium znamená vlastnictví, a emancipace tudíž sluje vyvlastněním. Ovšemť vlastnictví školy národní čili obecné neupírá Církvi žádný člověk. Církev byla první, kteráž vzdělání národní hlásala a uskutečnila. Jdětež do všech měst a vesnic v zemích katolických, škola u každého kostela bude vám do svědomí mluvit pravdu nepopíratelnou, že Církev katolická první zařídila školu obecnou.

Vy tak rádi honosíte se civilisací — vzdělaností Evropskou; kdož jí dal základ? Kdo rozžehnul první světlo ve tmách pohanských? Církev k rozkazu Páně: „Jděte, a učte všechny národy!“ Kdož byli ti mužové, jenž založili velkolepé fundace, z nichžto se doposud většina vzdělávacích ústavů v Evropě živí? Vy to nevíte?

Učený protestant Herder vám to jasně pověděl fka: „Většina ústavů našich vědeckých a uměleckých živí se z drobtů toho, což byli druhdy mužové legendy, t. j. nábožní katolíci, potomstvu odkázali!“ *) A tuto církev, kteráž po celých osmnáct set roků národy tak slavně vychovávala, chcete nyní v opovázlivosti své za neschopnou prohlásiti k vychovávání dítek školních? Matku vzdělanosti evropské osmělujete se nazývati překážkou vzdělanosti? Církví, jižto Syn Boží přikázal: „Nechte maličkých přijíti ke mně a nebraňtež jim,“ chcete maličké z mateřských rukou vyrvati? Kteraká to hanba a ostuda vaše!

Katolíci, pozor! Svatý apostol Pavel napomíná nás: „Bratří, vezte, že hodina jest, abychom již ze sna povstali, neboť nyní bližší jest naše spasení!“ Řím. 13, 11. Christns pak řekl: „Když lidé zesnuli, přišel nepřítel jeho, a naseť koukolu mezi pšenici!“ Mat. 13, 25. Ano, my jsme zesnuli, mnozí doposud dřímají, a proto nepřítel naseť a doposud seje koukol nevěry a bezbožnosti mezi pšenici samospasného učení Kristova. My pak nyní již povstaňme ze sna záhubného, skoumejme záměry nepřátel svých, a budme čím býti máme, čím býti musíme pro blaho časné i věčné — budme opravdovými a horlivými katolíky. Věčná moudrost a láska Boží i ze zlých věcí vyvodí věci dobré; zloba nepřátel Církve mimovolně přispívá ku zvelebení téže Církve svaté, Bůh pomůže, Bůh dá milost Svou, my pak s milostí tou věrně spolupůsobiti musíme. Čti a dávej i jiným čísti!

*) Viz: „Oesterreichische Volksschriften“ svazek 3. str. 99.

Starší snaha po školství beznáboženském.

Léta Páně 1849 již po delší čas blahodárně působil dobročinný spolek ochranný v jedné zemi koruny České. V hlavním městě měl již také zřízenou ochranovnu pro mládež mravně zanedbanou v domě na vlastní půdě k tomu konci zbudovaném. Učitel co otec, jeho manželka co matka, hochů osmi- až patnáctiletých konali pernou úlohu svou.

Ředitelstvo spolku ochranného sestávalo z mužů rázu rozličného a vzdělanosti rozličné, avšak lidumilovná obětovnost zdobila všechny. Předsedou toho času byl idealista spanilomyslný, jehož záměrů chvalitebných základem bylo nejčistší lidumílenství našeho věku. Tajemníkem spolku byl žurnalista toho času v širších kruzích i mimo město a zem vážený; matrika křestní jej jmenovala katolíkem, ale smýšlení, mluvení a obcování patrně svědčilo, že nestojí s Církví Christovou v nížádném spojení. Třetí byl i dle jména nekatolík a zřejmý protivník všeho katolictví. Čtvrtý byl žid novověký, který se výborně snášel se soudruhy předchozími. Pátý byl hrabě a katolický kněz, učenec slovutný, jehož šlechtivosti a dobročinnosti s úctou obdivoval se každý, kdož jej blíže znal.

Tito mužové seděli jednoho večera s ostatními členy ředitelstva spolkového za stolem zeleným, aby ve schůzi týdenní rokovali o potřebách spolku ochranného a o zamilované a lásky hodné ochranovně pro mládež mravně spustlou. S patrnou podílností naslouchali všickni zprávě, že v ústavní tom již po delší čas rozežírá se tajný hřích, jenž

v každém ústavu pro hochy vyžaduje největší obezřetnosti učitelův a pěstounův, v ochranovných pro mládež již v rodinách zkaženou však tím rychleji zahnižďuje se. Učitel a pěstoun přítomný přiznal se, že doposud všechno jeho namahání u věci té bylo a jest marné.

Zajímavý byly řeči a rady laskavých mužů, jimžto všem bez rozdílu záleželo na tom, aby zhoubný a nakažlivý rak ten z ústavu vypuzen byl; každý radil, co a jak mu jeho učenost a zkušenost otcovská napovídala; živým proudem vážné porady ozývala se věda lékařská a vychovatelská; radilo se učiteli, aby užil důrazného poučování, laskavé domluvy, přísných trestů, přiměřených pokrmů a nápojů, příhodných léků a t. d. Napnutě naslouchalo se rádcům obratným a upřímným, a nelíbenou starostlivost hlásaly hojné vrásky na čele všeho shromáždění. Avšak podobalo se, jakoby i řečníci i posluchači jejich nepokládali návrhy činěné a rady dávané za jisté a neklamné; neboť ačkoliv předmět porady již až na dno vyčerpán a do podrobná rozebrán býti se zdál, přece ještě u všech pochybnost a neuspokojenost vystrkovala růžky jako hlemejžd z domečku svého lasturového.

Hrabě kněz doposud nepromluvil; ale bylo zjevné, že mu ze všech největší starost nadělala povážlivá zpráva o neřesti v ochranovně. Nyní teprv i on pokynul předsedovi na znamení, že mluvíti chce. Předseda, výtečný muž, tím ochotněji vyzval jej, aby náhled svůj o věci té pronesl, čím více vysýchali proudové řečníků dřívějších. Každý věděl, že hrabě na plano nemluví; znali, a po zásluze ctili jej všickni; a tudíž zraky všech obrátily se k němu, když mluvíti počal: „Pánové, pozorně

vyslechl jsem vaše rady dobře míněné a vědecky odůvodněné, a přeji, aby se potkaly s výsledkem žádaným. Zkusme všech doporučených prostředků nešťítíce se ani práce, ani útrat s nimi spojených. Nikdy nezaplatíme příliš draze novou zkušenost, jížto bychom ubohé naše chlapce vyrvali hříchu tělu i duši nejzáhubnějšímu; nedosáhneme-li však účelu svého, pak mi dovolíte, abych vám na uváženou dal radu svou.“

„Jakou radu? Račte mluvit! Nedůvěřujete se v prostředky námi navrhované, račte objeviti prostředek svůj ještě dnes!“ Tak a podobně ozvalo se několik hlasů po sobě.

„Přeji, upřímně přeji, pravil hrabě, aby se dobrými bytí osvědčili návrhové vaši; ale nezapírám, že o tom pochybuji. Nebyl bych se již dnes vytasil s návrhem svým, kdybyste mne k tomu tak jednomyslně nevyzývali. Mravní neduh, kterýž nás v ústavu našem děsí, nevyléčíme z kořene jinak, leč ustanovením kněze, duchovního správce, v ochranně; rány duchovní zhojiti lze toliko duchovním lékem.“

Kdyby's byl ty pány z nenadání studenou vodou polil, nebyliby se mohli více polekati. Navrhovatele měli pro učenost a dobročinnost ve vážnosti veliké, a jen vážnost ta nedovolovala jim, aby za svým předsvědčením svorně obořili se na něj. Okamžikem zjinačily se tváře všech v tazích a v barvě. Všickni mlčeli. Nastala chvíle trapná.

Předseda první zotavil se a pravil: „Pane hrabě! ředitelstvo tuším nesouhlasí s návrhem, bychom ústav svěřili rukou kněžským. Náš věk neschvaluje vychování takové, a jmenovitě naše mládež spustlá nedařila by se pod správou přísnou.“

Hrabě: „Návrh svůj předložil jsem dnes k vý-

slovné žádosti. Nemínil jsem ho vysloviti, očekává odpor všeobecný; proto řekl jsem; zkusme prostředků vámi udaných!“

Nekatolík: „Coby o nás řekli vzdělanci města, kdybychom do ústavu svého dali kněze! Osvěta věku našeho rádaby zbavila se kněží ve všech ústavech a školách, kdyby jí v tom zákon nebránil.“

Hrabě: „Pakli osvěta věku našeho vyléčí mravní nemoc v ochranovně naší, nesetrvám při návrhu svém.“

Pokladník: „Domnívám se, že návrh pana hraběte nedá se uskutečniti, jelikož roční příjmy sotva stačí na výživu a ošacení chovanců a chráněnců, a na výživu učitele s rodinou; kdež bychom vzali plat pro duchovního správce?“

Hrabě: „Pravá a skutečná potřeba vždycky dovede vyhledati prostředkův; v případě našem již předkem odstranil jsem překážku návrhu svého. Pojistím duchovním správcem roční příjem, a časem svým odvedu do pokladny spolkovní potřebnou k tomu jistinu. Ochraný spolek dá mu toliko bezplatný byt v ústavu.“

Nová nesnáz. Znameníť dar ročních 400 zl. a slíbenou jistinu 8000, která se až na 12000 zl. zvýšiti měla, nemohlo ředitelstvo k dobročinnosti odkázané zamítnouti, a kněze neradi by byli v ústavu svém viděli. Nové vytáčky ozývaly se: „Kdož ví, jaký kněz by přišel? Coby z ústavu učinil? Kterakby se vyučování a vychování dařilo?“

K dotazu předsedy hrabě jmenoval kněze, jež na to místo povolati hodlá, a jelikož tajemník spolku náhodou muže toho znal co národovce a dopisovatele svého, přidal se k návrhu výtečného hraběte, a k jeho slovu konečně umlknul odpor, a

duchovní správce brzy byl v ochranovně, avšak nikoli co představený ústavu, nébrž vedlé učitele, když jej nekatolík pod učitele vpraviti nedovedl.

Po půlroce členové ředitelstva ústav bedlivě navštěvovavši dávali zprávy ve schůzích, že chovanci nabývají při téže stravě jasných očí a zdravých tváří, že bývalá ospalost, tupost a blbost mizí, že duch v nich patrně zotavuje se — bez tělesných léků a trestů. Vypuzena byla z ústavu neřest zžírající tuk v kostech, rušící obraz Boží na duši člověkově, a umrtvující ducha jeho.

Nový život v duši chorobnou vlévá jen milost Christova a pochopení pravdy, kterou Josef Egyptský v lákavých poměrech tak vzorně vyjádřil řka: „Kterak bych mohl takovou nešlechetnost učiniti a hřešiti proti Bohu svému?“ I. Mojž. 39, 9.

Veliký apostol Páně, sv. Pavel, píše: „Tělesný člověk nechápe těch věcí, které jsou Ducha Božího, nebo bláznovstvím jsou jemu, a nemůže jim rozuměti, protože mají duchovně posuzovány býti.“ I. Kor. 2, 14. Šlechtní členové ředitelstva ochranného spolku pochopili brzy působení Ducha Božího věrou a náboženstvím, a tudíž nápotom s mnohou šetrností chovali se k duchovnímu správci v ústavu, jemuž dobrovolně podřídili učení a vychovávání v něm.

Kdekoli protináboženské náhledy ve vychování a vzdělávání mládeže při dobrém srdci pochodí pouze z bludného směru časového, tam blud ustoupí pravdě ve světle důkazů nepopíratelných; kde však srdce zkažené plodí zášť proti všemu, co se tělesnosti přičí, tam důkazové, čím jasnější jsou, tím více popuzují nepřítelé pravdy

svatě, a tím zuřivěji rozdmychují zlobu a mstivost jeho.

Chorobu mravní, hřích dědičný, přináší každý člověk s sebou na svět; zlé následky pádu Adamova zhoubně rozšiřují a zveličují se v národech. Christus založil na světě ochranovnu, samospasnou církev katolickou, v níž člověk vyléčen a pro život vezdejší i pro věčnost vychován býti může, vychován býti má. Do ochranovny té náleží člověk hned z mládí. „Mládenec dle cesty své, také když se sestará, neuchýlí se od ní.“ Přísloví 22, 6. Proto národové od jak živa školu svěřovali Církvi, ochranovně jediné. Avšak již dávno počalo se naplňovati i v zemích našich prorocké slovo sv. Pavla: „Bude čas, kdy lidé zdravého učení nesnesou, ale podle svých žádostí obíráti si budou učitelů, lektavých uší jsouce: od pravdy zajisté sluch odvrátí, a obrátí se k básním.“ II. Tim. 4, 3. 4.

Z příběhu předchozího vidno, že i u nás vychování beznáboženské, výhradně rozumářské a světské již po delší čas obliby docházelo u polovzdělanců všech stavů; v době novější však dozrálo nepřátelství proti Církvi a Bohu k výbuchu hrozivému, tak že již i zákonů dovolává se strana nevěrecká, jimižby škola Církvi odejmula se, aby krokem jistým alespoň budoucnost pojištěna byla říši satanově.

V této životní otázce potřebí jest každému křesťanu světla jasného, aby ve tmách nepobloudiv a k úrazu nepřišel. Svrchovaný jest čas, aby v pravý prospěch křesťanstva každý veřejně mluvil a poučoval, kdož k tomu povolán jest. Za týmž

účelem vydala se i tato knížka, jejíž bedlivé čtení a rozšiřování v národě našem snažně odporučím.

3.

Co a k čemu jest škola národní?

Národní čili obecná škola jest ústav, v němžto se dítky dle těla i duše vzdělávají, aby dokonale naplniti mohly časné i věčné povolání svoje. Úlohou školy národní čili obecné jest nábožensko-mravní vzdělání a vyučení mládeže ve všeobecných vědomostech a zručnostech pro život vezdejší a pro věčnost. Celého člověka musí škola vzdělávati; všecky vlohy a mohutnosti dítěte musí probouzeti, síliti, osvěcovati a šlechtiti. Člověk sestává z těla zemského a z nesmrtelné duše nadzemské; nesmrtelná duše podle obrazu Božího stvořená má rozum a vůli. Kdožby chtěl jen rozum žáka svého vzdělávati a vědomostmi obohacovati, nešlechtě a nevzdělávaje při tom spolu i vůli a srdce jeho, počínal by sobě kuse a stranně, pěstoval by jednu toliko mohutnost dítěte na ujmu mohutnostem ostatním; kazil a rušil by rovnováhu, kterouž ku pravému blahu v zárodku vložil Bůh do člověka.

Zanedbává-li se vůle a srdce výhradním ostřením a tříbením rozumu: z toho vždycky velmi malý užitek, začasné ale velmi veliká škoda vzejde vychovanci a společnosti lidské. Vyučování a vychovávání musí svorně a nerozlučně postupovati, aby se člověk stal tím, čím býti může a býti má. Vychováním dobrým cit šlechtí a vůle v dobru utvrzuje se. Vyučováním vštěpují se dítěti vědomosti a zručnosti,

kterých jistou měrou všem lidem bez ohledu na stav a povolání zapotřebí jest. Učitel není jen učitelem, učitel jest také vychovatelem mládeže. Národní čili obecná škola musí býti učitelkou, ale spolu také vychovatelkou čili pěstounkou nedospělých.

Škola co učitelka uvodí žáky své postupně a pravidelně v jádro potřebných a užitečných předmětů naučných; co pěstounka čili vychovatelka obírá se s tělesnou i duchovní povahou člověka, rozvíjí jeho vlohy a mohutnosti, léčí mravní choroby, kdežkoli se objevují, vytrhává a hubí hříšný plevel, aby nedusil dobré símě pravdy a cnosti.

Avšak vyučování a vychovávání školní ve skutečnosti nedají se od sebe nikterak rozlučovati; vyučování neobejde se bez vychovávání, a vychovávání nemůže býti bez vyučování.

Nezřídka ozývá se bludný úsudek, jakoby vyučování bylo důležitější nad vychovávání ve škole obecné. Kdož to tvrdí, buď neví, buď zapomíná, buď zapírá, že mravní činnost probuzená a zakořeněná kázní, návykem a poslušností — že obcování vedle svatých přikázání Božích v životě má mnohem větší ceny nad vědomostí sebe rozsáhlejší. Vímeť ze zkušenosti, že učenost bez mravního, náboženského směru a rázu nechrání člověka i nejhorších pošetilostí a nepravostí; Bohu milejší a bližšímu užitečnější jest člověk neučený ale nábožný a mravný, než člověk sebe učenější ale bezbožný. Běda rodině a obci, v nížto jest chytrá hlava se špatným srdcem! Běda národům, v nichžto se pokolení chytrých hlav se srdcem zkaženým rozmnožuje! Důkazem toho v naší době jsou ži-

dovsko-němečtí novináři, prohnání a nesvědomití jako jejich mistr — ďábel; oniť strašnou zpoustu chystají národům lži, podvodem, klamem, na cti utrhaním, překrucováním událostí a všemožným potměšilým způsobem, vyhlašující pravdu za nepravdu a hřích za cnost; tiť jsou, kteříž školu obecnou národům křesťanským pokaziti a nevěrou porušiti usilují! Lituji čtenářstva jejich nesoudného, a děkuji Bohu, že nakažlivý ten jed není bezprostředně přístupen národu našemu slovanskému.

Bruste rozum a zanedbávejte srdce školou beznáboženskou; kdož pak bude se tomu těšiti, pakli nová škola sebe důkladněji vyučí žáky své počtům, užije-li člověk vědomosti své k tomu, aby obelstil a lichvou na žebrotu přivedl bližního svého? Kdo se bude tomu těšiti, pakli nová škola vyučí žáky své dokonale přírodopisu a silozpytu, nebude-li člověk věděti, nebo bude-li dokonce popíráti, že Bůh věčný, vševědoucí a spravedlivý Soudce živých i mrtvých, t. j. spravedlivých i nespravedlivých, přírodu stvořil Sobě ke cti a člověčenstvu ku prospěchu a blahobytu? Kdo se bude tomu těšiti, pakli nová škola vyučí tělocvikem obratných lezců, mrštných běhounů a pružných zápasníků, budou-li vyučenci vědomostí a zručností nabytých zneužívatí ku snadnějšímu vkrádání se do domů, k útěku před stíhateli právními a k surovým, zdraví a životu nebezpečným rvačkám?

Vzdělávání srdce a vůle, kteréž jest hlavní úlohou školy obecné, nemožné jest bez základu náboženského; není dokonalé mravnosti bez svědomitosti, a není svědomitosti bez náboženství. Bez bázně Boží a bez svědomitostí z bázně Boží plynoucí člověk zlých věcí se chrániti, a dobré věci

konati bude jen tenkrát, když jej zisk, užitek a prospěch tělesný láká, nebo trest zastrašuje; kdykoli pak z činu dobrého nemá prospěchu, nevykoná ho; a kdykoli se domnívá, že jej trest nezastihne, spáchá každý zlý skutek. Za starého věku pohan-ského v jednom velmi vzdělaném národě netrestá- val se zloděj proto že kradl, ale proto že se po- lapiti dal. Běda národům, bude-li se ve školách bez náboženských vyučovati poctivosti a roz- šafnosti, kteráž má za pohnutku svou — špekulaci a zisk, kteráž na přikázání Boží nedbá, a jen trestní zákonník na zřeteli má; která se vševědouceho Boha nebojí, a jen policii a četnictvu se vyhýbá; která povinnost svou nekoná pro odplatu nebeskou, ale výhradně toliko pro pochvalný dekret, pro výnosný úřad nebo blyskavý řád; která se pekla nehrozí, ale jen kriminálů a pevností se štítí!

Národní čili obecná škola musí člověka nejen vyučovati, ale také vychovávat, a sice nábožensky vychovávat; aby to však bylo věci možnou, nesmí se od Církve odloučiti, nesmí býti školou beznáboženskou, jakouž zamýšlí návrh nového zákona školského.

4.

Návrh nového zákona školského.

Náboženský výbor poslanecké komory říšské rady Vídenské, v nížto náš národ česko-moravský zastoupen není, podal návrh nového zákona škol-ního, o kterém se již dne 25., 26. a 27. října 1867 rokovalo. Věc ta jest pro každého křesťana ka- tolicka nesmírně důležitá, a proto některé články návrhu toho k bedlivému uvážení předkládám. Je-

dná-li se o školu národní, o vyučení a vychování mládeže, o víru a svaté náboženství, o pravé blaho vezdejší a o spásu nesmrtelných duší: tu nesmí žádný katolík dřímati, tu musí do kořan otevřítí oči k vidění, uši k slyšení a ústa k mluvení, nesmí nevšímavě lelkovati na trhu života.

§. 1. Správa a dozorství na veškeré školství a vychovatelství přísluší jedině státu, a vykoná se korporacemi a orgány ústavně k tomu povolanými.

§. 2. Bez ujmy tohoto dozorčího práva zůstává se obstarání, správa a přímé dozorství na náboženské vyučování dítek rozličného vyznání ve školách národních a středních na vůli té které církve nebo náboženské společnosti. Vyučování v ostatních náučných předmětech na těchto školách nezávisí na vlivu církve nebo náboženské společnosti.

§. 7. Učitelská místa na školách a vychovatelkách (státem, zemí nebo obcí zřízených neb vydržovaných) stejně přístupna jsou způsobilým občanům bez rozdílu náboženského vyznání.

Odloučením školy, jehož se beznáboženští novináři a jejich přívrženci ve Vídni a v několika německých městech tak horlivě dovolávají, nemá již škola národní býti křesťanským vychovacím ústavem, ale má se státi beznáboženským ústavem vyučovacím. Ovšem! má katechismus zůstatí předmětem školního vyučování, avšak v ostatním školním učení a v celém školství nemá se nižádný ohled bráti na vychování a vzdělání náboženské a na život náboženský. Stát má býti jediným pánem ve škole a nad školou; má sám toliko dávatí zákony a nařízení ve věcech školských, má výhradně jen sám ke školám dohlížeti. Tou měrou ovšem vytratil by se brzy duch

školství křesťanského — víra Christova; jelikož by přestala býti živlem školu a všechny náučné předměty provívajícím; škola národní čili obecná návrhem nového zákona školního, kdyby nejvyššího stvrzení došel, stala by se školou beznáboženskou.

Nepřátelé víry, aby národy křesťanské uchlácholili a zaslepili, ovšem holou pravdu tu popírají a vetkým pláštíčkem zastírají, řkouce: „Vizte a slyšte! I naše nová škola bude míti náboženství; vždyť se v ní bude katechismu vyučovati!“ Ovšem! Ale prospěje-li pouhý katechismus náboženský, když ho děti budou míti v taškách, ale nikoli v srdcích? Ježíš Kristus nazval Svě svaté evangelium kvasem, kterýž celé množství mouky prostoupiti a proniknouti musí, aby se z ní dostalo chleba dobrého, chutného a zdravého. Dětem také má se ve škole poskytovat dobrý, chutný a zdravý chléb duchovní, a chlebem tím jest vzdělání školní. Moukou jsou rozličné náučné předměty, a kvasem jest duch, jímžto škola dýše, kvasem jest svaté náboženství Christovo, jelikož nemůže nikdo jiného základu zbudovati mimo základ Ježíše Christa, jenž sám a sám toliko jest a věčně zůstane „světlem, pravdou, cestou a životem.“ Tento kvas, víra Christova, musí všechny náučné předměty školní prostoupiti a pronikati; všechny předměty ve škole katolické musejí katolickým duchem oživeny a v duchu tom vštěpovány býti; jen tou měrou vypůsobí se dobrý, chutný a zdravý duchovní chléb, jen tou měrou podaří se skutečně náboženské vzdělání mládeže. Avšak právě toho škola beznáboženská nechce. Podává sice také hodinu náboženskou, ale duch náboženský nesmí v ostatní předměty vnikati. Kvas evangelia Christova klade

se jen vedle mouky, ale nepromíchá se v ní — a tak stala by se škola školou nekřesťanskou. Církev nemá bdíti, aby učitel ostatními předměty nezvrátil, čemu katechismus učí; ba Církev ani přihlížeti nemá, aby jed nevěrecký nezahnídl se v knihách školních.

Nad to pak ve školách národních má míti volného přístupu každý skoumaný učitel bez ohledu na náboženství; tudyž bylo by věcí možnou, žeby v obci katolické byl učitelem také žid, nebo nekatolík, nebo dokonce nějaký beznáboženský novinář, kdyby jej péro žurnalistické již více vyživiti nedovedlo.

Křesťan věrný, katolík horlivý leká se vším právem takových možností, dobře věda, že není většího neštěstí nad beznáboženské vychování mládeže.

Učenec výtečný, lidumil šlechetný, národovec ve vlasti na slovo vzatý, kterýž všechen život svůj věnoval a doposud věnuje pravému blahu a spásnosné osvětě národa svého česko-slovanského, před dvaceti roky neradoval se z toho, když se nová škola zařizovala; říkával: „zas nový ústav na odnárodnění ubohého lidu našeho!“ Já pak dvojnásobným právem volám: „Lépe žádných škol, nežli školy beznáboženské! T. j. Lépe žádných závazků státem stanovených, lépe žádného nuceného školství, nežli školy beznáboženské.“

Jakým právem může škola Církvi se odejmouti?

Či jest škola národní? Kdo má právo na školu národní? O té otázce každý křesťan vážně musí přemýšleti, aby bezpráví a křivdu neučinil jinému, aby sobě křivditi nedal, anebo aby křivdu sobě činnou zákonitou cestou odvrátiti mohl časem příhodným.

Otázku tu můžeme jasněji vyjádřiti také těmi slovy: „Kdo má právo a povinnost, dívky školou vzdělávati?“

Právo a povinnost dívky školou vzdělávati mají všickni ti, jimžto dívky náleží.

A. Na počátku ve společnosti lidské, v rodinách a v obcích, nebylo žádných škol; vyučování a vychovávání dítek obstarávali výhradně toliko rodičové. Otec a matka učili děti své potřebným pro život vědomostem a zručnostem; rodičové vštěpovali dětem svým vědomosti, jimiž se ve věku dospělém živiti měli; i vědomosti náboženské vázily dívky z úst a příkladů rodičův svých, a tudíž v rodině učilo se dítě zásadám a cnostem, jichžto se u něho v obcování s jinými lidmi pohledávati mělo. Doposud v nejtělejší věku vyučují a vychovávají rodičové dívky své doma v rodinách. Nikdo nepopírá, že rodičové jsou první, kteříž mají i právo i povinnost, aby dívky své vyučovali a vychovávali. O tom přesvědčení byli všickni národové od věků pradávných; toť bylo všeobecným pravidlem a přirozeným zákonem u všech národů; jakousi výjimkou byl snad národ Spartánský v Řecku pohanském, kdežto stát dívky za výhradní majetnost svou prohlásil, a je veřejně a společně

na útraty státní vyučoval a vychovával. Pohanští Spartané ovšem přiložili měřítko pouhého rozumu i na vyučování a vzdělávání dítek, majíce jen blahočasné, řád zemský a tělo člověka na zřeteli, a nevědouce o vyšším a věčném člověka povolání; proto také kusé a stranné to počínání Spartanův zašlo a nerozšířilo se u národů ostatních; zvítězilof opět právo přirozené a pravidlo Stvořitelem dané pro všechny národy, že dítě náleží přede vším rodičům, jenž mají přední právo a povinnost, aby dítky své vyučovali a vychovávali.

Toto právo rodičův k dětem vlastním rozchází se ve dva protivné směry dle toho, v čem ho rodičové zakládají.

Rodičové zjevením Božím osvícení a zjevení tomu věrní vědí, že právo na dítky jest právem obmezeným, že nesmějí dítky své považovati za pouhou věc nebo za otroky, s nimižby libovolně nakládati mohli; oni vědí, že dítky mají duše nesmrtelné, že jim Bůh dítky svěřil, a že jsou za ně Bohu odpovědni; oni vědí ve světle zjeveného náboženství, že mají právo na děti své, ale také, že mají povinnosti k dětem svým. Jsouť povinni, aby v dětech svých viděli bytosti s rozumem a s vůlí svobodnou, osoby, jichžto nesmějí nechat zakrnutí, jimž musejí napomáhati k úkolu vznešenému pro čas i pro věčnost, pro život zemský i pro život nebeský.

Rodičové pohanští, jenž od zjevení Božského odpadli, a výhradně toliko krátkozrakému rozumu svému zůstaveni byli, pokládali svoje právo na děti vlastní za právo neobmezené, považovali je za pouhou věc, a tudíž jako dobytče prodávali, a nezřídka i vraždili dítě své, pakli pro neshlednost nebo pro pohodlí nelíbilo se jim. Tak se

dělo u pohanů dávných, tak se děje doposud v národech pohanských. Rodičové obtížné dítky své novorozené zhusta pod šírým nebem vyhazují, a katoličtí věrověstové sbírají je, aby se o jejich výživu a vzdělání postarali.

Rodičové mají přední nepopíratelné právo a nepochybnou povinnost, aby dítky své vyučovali a vychovávali, aby je vyučiti a vychovati dali.

B. Avšak rodiny žijí ve společnosti lidské, v obci a v státě, jsou členové jejich; a společnosti, ve kteréž žijí, také záleží na vyučení a vychování mládeže; neboť dobré vyučení a vychování dítek množí a zabezpečuje obecné blaho, a špatné vyučení a vychování dítek podrývá a rozehrává blaho všeobecné. Kdežkoli tedy rodičové zabíhají v nevědomost nebo nesvědomitost pohan-skou, dítky své buď zanedbávajíce buď kazíce na škodu jejich a na škodu společnosti lidské, obce, národu a státu: tu nastává právo a povinnost společnosti, aby se dítek nešťastných ujala, a rodiče nevědomé neb nesvědomité k dobrému vyučení a vychování dítek donutila, aby v čas potřeby dítky rodičům i odejmula, jako se odjímá dítko z náručí matky na rozumu pomatené, aby se o dítky zanedbávané nebo osiřelé postarala.

U nás užívá stát práva svého na děti tím, že rodiče zákonem váže, aby děti své do školy posýlali, k čemuž rodičové ovšem také donucení býti mohou. Práva toho odvozuje stát ze svého poměru co vrchní poručník dítek, staraje se, aby dítky byly, čím býti mohou a býti mají, avšak také z účelu vlastního, jelikož z dítek stanou se údové státu, údové veřejné společnosti, občané. Tudyž netoliko vychování domácí, ale také škola jest státu věcí předtůžitou.

I stát má právo na školu národní čili obecnou, a ovšem také povinnosti k ní. Školou pojišťuje stát svoje trvání, svou bezpečnost a svůj blahobyť; školou buduje sobě stát základy pro budoucnost moudrou péčí o vzdělání maličkých, jenž jsou budoucími rodinami, budoucím státem.

Nejjistější stěpnicí pořádku a dobrých mravů v kterémkoli státě — nejmocnějším prostředkem ku pravému blahobytu společnosti lidské jest škola národní, kterouž oživuje dětské bázeň Boží. Mravnost bez náboženství není trvalá, není spolehlivá, není postačitelná; vzdělanost bez zbožnosti jest záhubná; a tudyž, jak již dříve praveno, svrchovaným úkolem vychování školního jest nábožnost a z ní pochodící mravnost, jejíž pěstounkou jest Církev, jejíž právo na školu národní uznati musí, kdožkoliv zná povahu lidskou a věří v Boha a nesmrtelnost duše lidské.

C. Církev katolická má historické a Božské právo na školu.

Církev jesti tvůrkyní školy; Církev jest matkou, škola její dcerou, neboť škola povstala v Církvi křesťanské a Církvi křesťanskou. Náboženství zjevené jest nejvyšším prostředkem vzdělávacím, onoť působí pravé vzdělání, vzdělání ve smyslu nejšlechetnějším. O tom vždy a všude přesvědčoval se zdravý rozum spolčený s dobrou vůlí. Kdožkoli tedy k Církvi křesťanské náležel, nemohl než upřímně přát, aby děti jeho hned v nejútlejším věku Církvi na vychování svěřily se. Rodičové všech časů vděčně uznávali a zužítkovali výtečného pěstounství církevního; dějiny školské jsou neustálou chválou zásluh církevních. Církev v pravěku křesťanském zakládala a zvelebovala školy. Církev zplodila zvláštní řády k vyučování a vychovávání mládeže.

Klásterské školy Benediktinův a školních bratří mimo jiné hlásají světu nepopíratelnou pravdu tu. — Avšak i v dobách, kdy ještě pravidelných obecných škol nebylo, vzdělávala Církev po značnou řadu roků žáky své vyučováním náboženským, zasvěcujíc nové oudy své v bohoslužbu a v život církevní. Dítě křestem svatým stalo se synem, dcerou, svěřencem, svěřenkou Církvě, kteráž ho modlitbou, biblickými příběhy (biblickou dějepřavou) a katechismem k poznání pravého Boha a Jeho zjevení vedla. Domácí vychování, soukromé pěstování a školní vzdělávání mělo stejný směr křesťanský; přede vším semeno pro svět nadpřirozený vštěpovalo se; učení náboženské bylo hvězdou a jádrem všeho učení, a na tom pevném a jistém základě budovaly se všeliké ostatní vědomosti. Učení náboženské nebylo učením mrtvým, nýbrž učením živým a oživujícím, jsouc mnohostranně sloučeno s úkony církevními a se životem církevním. Žák zůstal v obcování s Církví, a skrze Církev v obcování s Otcem nebeským v Ježíši Christu; a odtud ono požehnání, kteréž tak blahodárně prýštilo se na jednotlivce, na rodiny, na národy a na státy po všechny věky křesťanské; odtud ty vznešené cnosti v životě křesťanů. Práva svého na školu obecnou obhájila sobě Církev katolická po všechny časy až do dneška; a kdekoli jí ho nepřátelé zkracovali nebo odejmuli, po nedlouhu jí opět navraceno bylo. I v době naší práva toho uznávají z prospěchu očividného i mužové, jenž sami vírem a zmatkem časovým o víru přišli, dávajíce děti své výhradně toliko ve školách klášterských vychovávat, čehož mnoho vážných dokladů podává Paříž a celá Francie. Církev má historické právo na školu! Pozorovati dlužno, že v říši naší

zvrátiti usilují právo to v Církvi lidé, kteříž i historické právo národa českoslovanského a koruny České blátem svého násilnictví špiní a v posměch uvodí; doposud obhájcové práva historického v oboru národním dosti šetrně chovají se k historickému právu Církve na školu; ve směru tom měla by je navždy utvrditi nejen důstojnost, ale hlavně jediná spása národa našeho!

Církev má však nejen právo historické, než také právo Božské na školu. Ježíš Christus ústy Božskými mluvil učeníkům Svým: „Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi; protož jdouce učte všecky národy!“ Mat. 28, 18. Mocí Božskou přifknul Vykupitel světa Církvi Své právo a povinnost, aby všem národům, všemu člověčenstvu zvěstovala a vštěpovala zjevení Boží; Církev jest Bohu odpovědna za náboženské vychování maličkých, neboť semeno dlužno jest rozsívati v čas příhodný, stromek dlužno narovnat, pokud ohebný jest. Máli Církev povinnosti své zadost učiniti, nemůže a nesmí netečně dívat se, jaké náboženství ve školách obecných se hlásá, kým a kterak se hlásá; majíc Bohem uloženou povinnost v oboru svých vyznavačů, má také Božské právo. Církev nemůže člověka nutiti, aby ji slyšel, ale pokud člověk jejím oudem, pokud křesťanem býti chce, musí Církev Christovu za učitelkyni svatého náboženství uznávati. Toto Božské právo na školu může Církvi toliko násilím nejnespravedlivějším odejmuto býti; ale Církev musí v případě takovém bez ustání ohrazovati se proti bezpráví, proti násilí tomu; musí vždy a vždy na rodiče křesťany doléhati, aby děti své netoliko sami křesťansky vychovávali, nébrž aby je jí k důkladnému

vyučení svěřovali. Církev má Božské právo na školu, a kdožkoli právo to zruší, protiví se Bohu.

Stát, pokud úkol svůj a prostředky k jeho uskutečnění dobře poznává, musí Církvi přiknouti a hájiti právo a povinnost, aby mládež svou, mládež křesťanskou, vyučovala a vychovávala. Úlohou školy obecné jest základní vzdělání člověka křesťansky zbožného a rozumného; úloha ta odkazuje školu obecnou k Církvi. Vzdělávání celého člověka směrem náboženským, občanským, společenským a národním má střeďiště své výhradně toliko v živlu křesťanském — v Církvi. Jen Církev má potřebných prostředků, jimiž člověk vzdělán, k prvotní dokonalosti poznešen, a před Bohem i před světem k životu mravnému a šlechtnému přiveden býti může. Má-li býti škola skutečně školou křesťanskou, nesmí v ní živel křesťanský jako vedlejší živel s živly jinými jeviti se; nesmí jako trpené pastorce vedlé nějakého přirozeného náboženství na lavici školní seděti; ale škola musí všechn základ svůj míti v Církvi a v životě církevním; teprv potom bude učení školní učním náboženským; teprv potom budou zásady církevní oživujícím duchem všeho školního vzdělání. Škola taková vyplní úlohu svou; budeť vzdělávati žáky své v člověky dokonalé, v křesťany uvědomělé, v občany řádné. Takového vychování žádný člověk v životě a ve smrti nepykal; vychování opačné však přemnohým jest zdrojem strašného neštěstí v celém životě.

Školou nenabývá toliko stát, ale i Církev oudy své, jichžto jí Bůh přiknul, jichžto sobě byla právem přivlastnila v prvních života hodinách křesťem svatým. Církvi musí na tom záležeti, aby vlastnictví své neporušené zachovala. Tudyž nesmí

trpěti, aby ostatní učení školní svatému náboženství na ujmu konalo se; náboženství nesmí ve škole obecné býti pouhým náučným předmětem vedlé předmětů jiných, aby obraz Boží v člověku bez ustání zdokonaloval se. Jelikož však v každém člověku starý hřích, nebezpečná žádostivost žije, musí ve školách křesťanských svítiti Christus nejsvětější; Jej musí učitel a pěstoun mládeže míti za vzor nejvyšší, chceli opravdu, aby hřích vždy více a více překonáván byl ve svěření jeho. Usmrcování hříchu a budování základu křesťansko-církevního musí záhy počínati se; ve škole obecné buduje se základ celé budoucnosti člověka; je-li základ vadný a chybný, budoucnost člověka pochybná jest.

V domích a rodinách sesvětačilych, v rodinách nevěrou narušených ozývá se nezřídka domnělá moudrost vychovatelská, že prý není dobře hned v útlém věku dítky učiti svatému náboženství; lépe prý jest vyčkati, až se rozum rozvine, aby mohly veliké pravdy náboženské náležitě chápati. Kdož tak mudruje, buď nezná povahu lidskou, buď nenábožnost vlastní přikryti chce výmluvou planou. Kdo čeká na léta pozdější, až v srdci mladém probudí se a zmohutní náruživost zlá, až hlava bujará naplní se myšlenkami výhradně světskými a zemskými, aby potom teprv vštěpoval zásady a pravdy náboženské, tentě podobá se rolníku nemoudrému, jenž vyčkává, až mu pole zaroste pýřem a plevelem, a potom teprv do něho seje vzácnou pšenici. V kterémkoli domě, ať vzácném, ať chudobném, nezačíná se vychování dítek vštěpováním bázně Boží, tam málokdy vychování zdaří se. Onen předsudek zplodil i v národě našem ve mnohých rodinách vznešenějších právě ničemy, kteříž ne-

vzdělaným a nemravným životem netoliko rodičům hanbu a zármutek strojí, ale bohužel i ostatní obyvatelstvo otravují a v neštěstí uvrhují.

Co tu řečeno o vychování domácím, plnou měrou řečeno jest též o vyučování a vychovávání školním.

Není věcí těžkou vyvrátiti námitku lidí méně jizlivých, jenž hovoří: „Kdožby bránil Církvi u vyučování náboženském? Ono se však nemusí konati ve škole; a koná-li se ve škole, není neodkladnou potřebou, aby Církev měla dozorství i nad ostatním nčením školním mimo náboženství!“ — Drahouškové! Církev nikým a nikde nedá si brániti ve vyučování náboženském; o to zde nejde! Církev má u svých vyznavačů právo a povinnost přihlížeti, zdali živel náboženský veškeré vzdělávání školní provívá; nemůžeť jí býti jednostejno, kterak učitel ostatní náučné předměty: biblickou dějepřavu, dějepis, přírodopis, silozpyt a t. d. pěstuje. Je-li učitel věrným křesťanem, křesťanem řádně vzdělaným, i bez dozorství církevního bude křesťanský vychovávati mládež školní, maje na zřeteli nejvyššího dozorce vševědoucího, před Nímž bude mnset počet vydati z vladaření svého, maje bez ustání na mysli veliký výrok Kristův: „Kdož přijme jedno takové maličké ve jménu mém, mne přijímá; ale kdo pohorší jedno z maličkých těchto, jenž ve mne věří, tomu lépe bylo by, aby zavěšen byl žernov osličí na hrdlo jeho, a byl pohřžen v propašť mořskou.“ Mat. 18, 2—6. Avšak hledá-li nčitel nevzdělanec a nesvědomec příležitost, aby zbořil, co kněz vzdělal, nenajde-liž jí v každém předmětu školním? Odejmutím cír-

kevního dozorství nad školou celou nastává možnost školství nekřesťanského!

Neozývá-li se zhusta ještě i za dob našich snaha výhradného, nebo aspoň převládajícího vzdělávání rozumového? Snaha ta volí jen stále ostříti, cvičiti, vyučovati, osvěcovati; srdce a vůle při tom zanedbává se. Má-liž člověk jenom rozum? Nemá-liž také srdce a vůli? Již dříve dokázalo se, že srdce a vůle o nic není chatrnější nežli rozum; srdce, vůle a rozum mají stejnou důležitost, nedají se v člověku bez veliké škody a zkázy rozlučovati od sebe. Či snad srdce a vůle nežádá a nepotřebuje pokrmu a léků? Proto pravili jsme, že učitel není pouze učitelem ve smyslu slovném, ale také pěstounem a vychovatelem; sice bez pravého prospěchu, ba na záhubu svěřencům lopotí se. — Chybný a jednostranný směr učení školního zplodil netečníky věku našeho, jenž se malou věrou a zanedbáváním povinností náboženských honosí, při tom však jsou všestranně nádobami prázdnými bez rázu, bez cností, bez vyššího záměru. Inu strom planý vydává ovoce plané a ničemné.

Kdo jasně nevidí v oboru tomto, buď sobě nasadil nebo nasaditi dal skla zašlá, buď má zanícený zrak, jejž mu žádný lékař mimo Boha nevyléčí.

Církev má historické a Božské právo na školu, a kdo odporončí odíoučení školy od církve, jedná bezprávně na zkázu národův.

Je-li odloučení školy od Církve prospěšné státu?

Dejme tomu, žeby se ještě dále uskutečňovala myšlenka domnělé všestranné volnosti čili svobody, kterouž židovsko-němečtí liberálové bez ustání přezývají a v péře obracejí, avšak patrně výhradně toliko pro sebe a pro svou stranu jí vymoci zamýšlejí; dejme tomu, žeby odloučení školy od Církve provedlo se. Ohromná většina národů, a vlastní jádro národův těch bez výjimky — nevidí v tom dobrou budoucnost pro stát; to se osvědčilo důraznými peticemi čili žádostmi o zachování školy při Církvi, vedle nichž petice pro odloučení školy od Církve jsou nepatrnou plevou; a petic těch proti odloučení byloby ještě mnohem více, kdyby se nebylo bránilo v sepisování, podpisování a zasílání jich, ač protivným peticím nikterakž nepřekáželo se. Morava u věci té prohlásila se; v Čechách pak nevidělo se věci příhodnou v poměrech nynějších prohlásiti se, ač tuto v lidu i v mluvčích jeho podobná rozhodnost panuje. Zhusta ozývá se vážné slovo: „Nevíme kdy, ale víme jistotně, že stát tou měrou stane se budovou v povětrí — budovou bez trvalého základu, kterouž jediná ruka bude moci rozkotati!“

Násilnický ruch pod Cromvellem v Anglii byl spolen s ruchem protináboženským. Presbyteriáni, Puritáni, Independenti a jiní byli kvasem, jenž budovu státní v základech rozežíral a rozežírá; a zdali za dob našich Anglie nehledí v oči jiskrnaté bouři, kteráž má kořeny své v chybách dávných? Nejsouť Feniané jediní, jenž veliký připravují převrat. — Podobně bylo ve Fran-

cii. Náboženská a politická netečnost porodila převrat státní, ale i sám Napoleon, před nímž Evropa se třásla, uznal nezdatnou potřebu, aby navrátil Církvi práva odejmutá. — Stát nemůže lépe o sebe a o svou budoucnost pečovati, než když Církvi práva svatá ponechá, a v právech těch ji chrání. Což teprv stát austriacký, ježž ruka Prozřetelnosti sestavila z národů tak rozmanitých? Tu zapotřebí pojidla silného; pojidlem tím doposud bylo vychování křesťanské, láska svatá, kteráž v každém jinorodáku vidí bratra svého. Vypuďte víru křesťanskou, vyhladte lásku, a jakou utvoříte pásku mezi národy? Řetězů nedodělají se všickni kováři národův těch, i bytby koňstvo naučilo se bosky choditi! — Zdali Církve vývojem uspořádatým zachová nebo znova nabude svatých práv svých, aneb zdali jako ve Francii v budoucnosti vzdálenější Pán Bůh národy naše přes zříceniny a rozmnožené hřbitovy ku právům těm přivede — kdož to může předvídati a předpovídati?

7.

Co tomu říká učitelstvo?

Nebylo-li by snad odloučení školy od Církve prospěšné učitelstvu? Ti, jenž se tváří býti přáteli učitelstva, odporučují bouřlivě emancipaci školy, a vykládají věc tak, jakoby bylo hlavní stránkou a nutnou potřebou vybavení učitelstva z podřízenosti Církvi. — Učitelstvo v národě československém, s pořádkými, jednotlivými výminkami, hrozí se odloučení školy od Církve, a oprávněnou bázeň svou bez obalu vyslovilo v poradách a v peticích svých. Naše učitelstvo, díky Bohu, ještě není na-

kaženo nevěrou, kterou se hrozně zostudila schůze německého učitelstva ve Vídni roku lonského. Učitel katolík nikdy nemůže státi v táboru nepřátel Církve svaté, jejíž synem jest, dobře věda, žeby hrál smutnou hru Jidášovu. Učitelstvo naše přesvědčeno jest, že Církev není ústavem lidským, jenžby se libovolně časem předělávati a odstraňovati mohl; ono ví, že Církev katolická jest ústavem Božským pro všeobecný pravý blahobyťездеjší, a pro věčnou spásu člověčenstva všech časů a zemí; a tudíž ovšem za zrátu nejhnusnější považuje nepřátelství proti ní. Avšak i ti někteří svedení učitelové němečtí nabaží se brzy domnělé svobody hledané. Dostanouť za pány a dozorce — soudruhy své, jichžto vladaření tuším bude těžším břemenem nad posavadní správu církevní, byťby i tato, jakož se tu onde tvrdí, nebyla vždy a všude bývala nadchnutá láskou Božského Pána a Mistra, jakož zajisté bylo pravidlem stavu kněžského. Staří učitelové mluvívají doposud o slastech před půlstoletím, kdy komisaři světští školy národní navštěvovali.

Kdožby směl popírati, že správa církevní mnoho učitelů obhájila v útoku na jejich čest a vážnost, ve zlomyslném zvětšování jejich skutečných poklesků, a to nejen rázným zakročením nejbližšího představeného, faráře místního, jenž jest očitým svědkem poměrů učitelových v obci, ale také zakročením okresních školdozorců a konsistorií? Kdožby směl popírati, že kněz spolu s učitelem v obci žijící a školu navštěvující dokonale zná poměry místní, a tudíž lopotnou práci učitele venkovského náležitě oceňuje? Kdožby směl popírati, že mnoho zlepšilo se v příjmech učitelových kněžstvem, kteréž školu a postavení učitelovo považuje

za věc svou, za věc církevní? Kdožby směl popí-
rati, že mnohý učitel děkuje povstání své z nebez-
pečného poblouzení mladistvého k řádnému a chval-
nému životu otcovské péči svého duchovního
představeného? Kdožby směl popíráti, že mnohý
učitel laskavou a činnou přízní svého církevního
představeného přiveden jest byl na výši značné
vědoucnosti? Kdožby mohl tvrditi, že snad novější
rozšířená příprava učitelstva zbytečnou učinila radu
zkušeného a výše vzdělaného kněze?

Druhou odvislost učitelovu působil by v novém
řádu školském hrozivý prst představeného nebo
školního dohlázeatele v obci, jemuž učitel podroben
býti má. Nedostatečné koření se, potřebné potre-
stání dítěte ve škole zplodí mu nepřízeň, utisko-
vání a protivensství všeho druhu, pakli mu ochrana
duchovního správce scházeti bude.

Připouštím, že tu onde výjimkou dozorství
duchovního bylo více přísné; avšak zdali v přípa-
dech takových nebyla příčinou zpupnost a nečin-
nost s druhé strany? Slovem tím nechci nikterak
stav učitelský potupiti; ba milerád z vlastní zku-
šenosti vyznávám, že práce učitelstva našeho z nej-
větší části jest dokonalá a chvály hodná, spolu pak
též veřejně pravím, že učitel úřad svůj svědomitě
konající obrovskou úlohu koná a uznání hoden jest.
Výjimka, bez níž nikde není, není vinou stavu.

Kdož pak jsou ti ze stavu učitelského, kteříž
odloučení školy od Církve se domáhají? Učitelská
schůze lonská ve Vídni objevila to. Jsou to kři-
klouni židovští, jimžto milerádi čím dřív tím líp
propustíme z dozorství církevního školy židovské,
kteréž stát mimo vůli Církve uvalil na okresní
školdozorce a konsistoře katolické! Jsou to ban-
krotovaní křesťané katoličtí i nekatoličtí, kteří

ovšem štítí se dozorství církevního, kteří přece-
ňujíce vědomosti své nad skromné kněžstvo vyná-
šejí se; kteří již předkem vidí se býti panovníky
nad učitelstvem venkovským; kteří ve své zisťno-
sti již počítají ty bankovky a státočky budoucího
úřadu svého; kdyby měli v úřad čestný uvázati se
jako duchovní okresní školdozorcové, zdaližby také
tak horlivě bojovali pro odloučení školy od Církve?
Za veliký plat ovšem budou komisaři škol obe-
cných rozhodnou vládu klásti na tělocvik, na pří-
rodopyt a na filosofické vzdělání mládeže, jakož
se prohlásili řečníci jmenované schůze učitelské
ve Vídni, kdežto dozorcové církevní váhu největší
kladou na samospasnou moudrost Christovu a na
věci pro skutečný život potřebné a v poměrech
venkovských možné, na mravnost a na poctivý ráz.
Jeden z řečníků ve schůzi Vídeňské žádal, aby
v nové škole obecní čtení, psaní a počítání
vypadlo; tyto vědomosti má dítě z domu otcov-
ského již do školy přinést. Brachu! Kdyby ven-
kovan nemusil po celý den pracovati, aby vyživil
sebe a rodinu svou, kdyby k vynčení dítek svých
ve čtení, v psaní a počítání měl potřebného času
a potřebných vědomostí, pak by nepotřeboval ani
tvé velemoudré rady a tvé nové školy!

Pod správou církevní školství prý se opozdilo.

Nepřátelé Církve a školy náboženské, aby nepřízeň a zášť svou poněkud odůvodnili, a lid méně soudný obelstili, tvrdí směle, že národní školství pod správou Církve zanedbalo a za pokrokem časovým opozdilo se. Nebudu všeobecně mluvit, ale obmezím se na věk náš a na národ československý, abych čtenáře listův těchto přesvědčil o nestoudném nactiutrhání tom.

Vrchní správu škol národních od počátku věku našeho měl a posud má stát sám; vždyť nesmělo se jiných kněh užívatí ve školách mimo knihy státem předepsané, a Církvi dovolilo se toliko přihlížeti, aby v knihách těch nebylo nic proti víře křesťanské. Nuže stát ten obíral se myšlenkou z dávná zděděnou, aby národnost naši slovanskou usmrtil, aby národ náš poněmčil pro snadnější správu státní. K tomu konci (v oboru školství) zařídily se výhradně toliko německé hlavní školy v městech, a německé ústavy pro vzdělání učitelstva tou měrou, že v Čechách až do roku 1848, a na Moravě i po roce tom ještě čekancové stavu učitelského ani pravopisu českému neučili se. Kterakby měl učitel ve škole národní vyučovati čtení, psaní a počítání, to všecko vpěchovalo se čekancům učitelským jazykem německým. Nový učitel, totiž pomocník učitelský, přišel z německé přípravy do české venkovské školy, a stál tam ovšem jako opařený, nevěda kudy kam u dítek slovanských. Nyní teprv musil se přiučovati sám u svého učitele, a jelikož toho času i učitelů takových po řídku bylo, jenžby řádně česky mluvití a psátí

dovedli, byl to obyčejně kněz, farář nebo kaplan, jenž byl učitelem učitelův v jazyku českém buď přímo, dávaje potřebného pokynutí, buď nepřímo svou dokonalejší mluvou při výkladu náuky náboženské. Při veřejných zkouškách okresní školdozorce, opět kněz, v případech velmi četných doplňoval, čeho se nedostávalo, a opravoval, co bylo nedokonalé. Ano v dobách těch pro národ náš přesmutných obyčejně kněz národně smýšlejší vypuzoval z hlavy mladých učitelův škodné národní odpadlictví, a takoruka duchovně nově zplozoval je pro národ, v němž úlohu svou konati měli. Zdali Církev zařizovala německé přípravné učitelské? A kdekoli v nich byl ředitelem kněz, směl-li v přípravných mimo nařízení státní něco napravití a zdokonaliti?

Od té chvíle, co učitelstvo má přípravné české, školství národní alespoň v našem království Českém učinilo pokrok znamenitý. Či snad v době pokroku toho nebylo dozorství v rukou Círky? Ptejte se učitelstva samého a zvíte, že kněžstvo velikou má zásluhu o pokrok tento; přispívaloť radou a skutkem k rychlému a zdárnému vývoji školství národního; v poradách učitelských činně zúčastňuje se; písemné práce učitelův okresní školdozorce začasť opravuje, a k pokleskům pravopisným, slohovým a věcným zřetele obrací; starší učitele kněžstvo vybízelo a vybízí k pokroku, odporoučí a zapůjčuje jim příhodných časopisů a kněh, tak že mnozí z nich všestranně vynikají i nad nejednoho obratného učitele ze školy novější výhradně toliko působením duchovenstva, kteréž před dvaceti roky bylo téměř jediným stavem učeným, z něhož sbor spisovatelů českých sestával, neboť v ostatních stavech učených jen pořádkou, ovšem

čestnou výjimkou byl znalec jazyka našeho; avšak i doposud stav kněžský má ku podivu veliký počet spisovatelů a vzdělavatelů národa v oborech nejrozmanitějších. Jenom neznalost našich poměrů, nebo špatně tajená zlomyslnost sobecká a nevěrecká může nevděk k církevnímu dozorství nad školami v národě našem chrliti. Tak jest v našem národě česko-slovanském; je-li u sousedů německých jinak, je-li tam pravdou, co drží mluvkové ve schůzi učitelské ve Vídni troubili, je-li národní školství u nich zanedbáno: nechat přijdou, aby se u nás pokroku naučili; ale hanbu svou nechat křiklouni ti nevrhají na naše učitelstvo a na dozorství církevní. Nepochybně však i v německých školách, kteréž na zlopověstném sjezdu učitelském ve Vídni zastoupeny byly, nedostatky a vady jsou na učitelích nevěreckých více nežli na dozorství církevním. Což kloudného způsobiti může nevěra?

Ti, jenž brojí proti církevnímu dozorství nad školami, vesměs považují sebe za největší učence; kde však nabyli prvního základu k domnělé učenosti své? Zdaliž nebyly pod správou a dozorstvím církevním národní školy, v nichžto i oni započali se vzdělávati? Mimo židy, kteříž s nejhnusnější smělostí proti Církvi brojí v novinách a ve schůzích veřejných, všickni ostatní ve školách Církvi spravovaných nabyli základního vzdělání svého; avšak později špatnými spisy a zkaženými společensky zloupení byvše víry a zbožnosti pozbyli všechn mravní cit, a tudíž dopouštějí se nejčernějšího nevděku proti předním dobrodincům svým. Židé, kteříž mimo jméno ničeho ze židovství nezachovali, a křesťané, jenž vznešené jméno to na sobě hanobí, jsou pouzí tělesníci a bídní pa-

cholci satanovi, jimž se Bůh a Jeho svatý zákon ovšem protiví, a proto nenávidí Boha jako jejich mistr — ďábel, lhář od počátku, a tudíž se zlomyslností ďábelskou chápou se lži, podvodu, klamu a na cti utrhání, aby zlých úmyslů svých dosáhli, aby národy o víru a nábožnost oloupili. Tito nepřátelé pravdy v každém věku daří se dle nesmrtelného pravzoru svého — ďábla, a tudíž vždy a všude jsou podobni sobě vespolek; i za našich časů horlivě plní rozkaz bývalého hrdiny svého druhu, kterýž soudruhům a stoupencům svým napsal: „Lžete, přátelé, lžete vytrvale, lžete nestydatě, lžete jako ďábel; byťby vám lidé všecko nevěřili, něco přece zůstane viset.“ (Voltaire.) Kdykoliv nestydaté a rouhavé spisy těchto nevěrců čtu, vždy sobě připomínám důrazná slova, kteráž věčnou Pravdou, Ježíšem Christem, pravena byla fariseům židovským: „Vy z otce ďábla jste, a žádosti otce svého chcete činiti. Ten vražedníkem byl od počátku a v pravdě nestál, nebo pravdy v něm není; když mluví lež, z vlastního mluví, neb jest lhář a otec lži. Když pak já pravdu pravím, nevěříte mi. Kdo z Boha jest, slova Boží slyší; proto vy neslyšíte, že z Boha nejste.“ (Jan 8, 44—47.)

Běda lidem, kteříž časopisy, noviny a knihy beznáboženské nebo dokonce protináboženské čtají; jak snadno mohou přivedeni býti na bezcesti a v záhubu strašnou! Pisálci nevěrečtí dávno již mají „kabát z ostudy,“ jak pořekadlo české jádrně praví o lidech nestydatých; když jim noviny dobré lež a klam dovodí, toho si ani nevšimnou a čtenářům svým

neopraví, aby snad o nepoctivosti jejich se nepřesvědčili a škváry jejich tištěné kupovati nepřestali; a čtenáři, neznajíce novin dobrých, v nichžto se podvod zlých novin odkrývá, konečně holou lež berou za pravdu, a na konec i sami víru tratí.

Začasté vyzývá vydavatel dobrých novin vydavatele listů špatných těmi slovy: „V tom a tom čísle vašich novin uvalujte těžké podezření, velikou vinu na jistý řád katolický, na jistou společnost dobročinnou; pokud věc tu nedokážete nebo neodvoláte, potud budeme vás považovati za lháře a darebáka!“ Nesvědomitý novinář vyzvání to čte, avšak odvolati nevolí, aby čtenářstvo své nepřesvědčil o lživosti vlastní; a dokázati nemůže, jelikož věc vymyšlená dokázati se nedá; a proto raději mlčí jako pes, když se mu vymrská, nechá si na krku „lháře i darebáka,“ a špiní před čtenářstvem svým dále, co mu odporno jest. Spustlivci ti nebojí se ničeho než lískovky a káznice: vědouce pak, že za našich časů lískovka nedostihne jich, a že káznice sotva pojmouti mohou ty, kteříž zásadami jejich svedeni byvše křiklavých nepravostí se dopouštějí, prospívají denně v drzosti a podlosti velmi výnosné. Vzhledem k novinám a všelikým spisům protináboženským připomínám každému křesťanu výrok Páně: „Pilně varujte se falešných proroků, kteříž přicházejí kvám v rouše ovčím, vnitř pak jsou vlci hltaví. Po ovoci jejich poznáte je.“ Mat. 7, 15. 16.

9.

Co by činila Církev, kdyby škola národní stala se školou beznáboženskou?

Znovuzřízení starého pohanstva opovídá se mnohými známkami v naší době, uprostřed národův katolických. Jednou takovou známkou jest dovolávání se školy beznáboženské, z čeho jiní národové v Evropě již dávno vystřízlivěli. „Stejné právo všem!“ jest heslo strany protináboženské. Dobře! Katolická Církev postaví se na půdu hesla toho, a dovolávati se bude skutečné volnosti, stejného práva i pro sebe; dovolávati se bude práva svobody pro osobu a pro spolky, jehož dotčení zákonové zaručují každému. Za spolek oprávněný přece snad uznáte Církev dvacet millionů duší počítající? O tom také tuším přesvědčení jste, že nemůže býti pražádného spojení mezi Církví a státem, nechce-li stát ruku v ruce s Církví jíti; služkou státu Církev Páně nikdy nestane se; ale křisitelkou a obživitelkou státu klesajícího bude Církev vždy i proti vůli protivníků svých; toť leží v zázračném povolání jejím. Na půdě zcela zákonité Církev zaváže vyznavače své, čím ovšem vždy zavázáni jsou, aby o dobré, křesťanské vychování svých dítek pečovali; na půdě zcela zákonité Církev pečovati bude o to, aby rodičové katoličtí ve spolky se sestupovali a vychování svých dítek Církvi přenechávali. Církev by ovšem nikoho nemohla donucovati, aby k ní do školy přicházeli, ale rovněž bylo by volno rodičům, aby dítky své jí na vychování svěřovali. Jak mile by škola od Církve se odloučila, každý kněz v nedostatku učitelův stal

by se učitelem, a každá fara v nedostatku budov školních stala by se školou — zcela na půdě zákonité, jelikož Církev nezákonností nezná. V Americe, k jejíž svobodomyslnosti naši svobodomyslníci tak rádi se odvolávají, spatřujeme zásadu tu uskutečněnu; neboť stát nemá práva míchat se do vychování dítek, předpokládá-li každého občana svého za soběprávního; nucení k navštěvování školy vůbec, tedy i k navštěvování školy beznáboženské, které se katoličtí rodičové v svědomí svém hrozí a děsí, přestane. Do svědomí sáhati nikdy nebude stát se zásadami skutečně liberálními. Předstírejte nám státy jiné: „Francouzsko, Belgii, Prusko“ atd.; my se v příhodný čas budeme starati o to, starati na půdě zákonité, čeho katolíci ve Francii, v Belgii a v Prusku dosáhli, a čeho se ještě domáhají! Bůh všemohoucí neopustí Svých věrných! „Bděte a modlete se, abyste nevešli v pokušení!“ Tak napomíná Pán Ježíš milé učeníky Své.

Tiskem B. Stýbla v Praze.

Nákladem kněhkupectví B. STÝBLA v PRAZE vyšly
a k dostání jsou:

Amalie, aneb: Kdo pravdu hledá, také ji nalezá. Vypravuje volně dle německého od Alf. Ig. St. P. K. H. (S ocelorytinou.) —.30 nkr.

Bibličtí příběhové nového zákona. Pro školy uspořádáno od D. a Š. (Druhé vydání.) Dva díly —.88 nkr.

Dějepis pro mládež česko-slovanskou. (S ohledem na „Zeměpis pro vlasteneckou mládež.“) Od Jana V. Poklopa, učitele na hl. škole u sv. Petra. —.30 nkr.

Josefinka aneb: Kdo se v Boha důvěřuje, na skále staví blaho své. Pro naši milou mládež upravil a vzdělal Jan Černohouz, kaplan v Liboci. (S oceloryt.) —.24 nkr.

Knížka o hmyzech, neboliž naučné vypravování o motýlcích, včelách a chroustech, komářích a jiných, s příklady paměti nejhodnějšími pro dítky česko-slovanské. Od Karla Amerlinga, doktora v lékařství, ředitele c. k. české vzorní hlavní školy atd. Díl I. (S ocelorytinou.) —.20 nkr.

Knížka o zdraví lidském k seznání, zachování a uzdravení člověka. Vydáno od věrného přítele lidu. —.30 nkr.

Milosrdný Samaritán. Knížka útěchy a spasitelného vzdělání, věnovaná nemocným a opatrovníkům jejich. Sestavil Václav Štulc, sídelní kanovník na Vyšehradě. Stran 460 v 12°. —.80 nkr.

Navedení ku křesťanské slušnosti. Dívkám českým dle německého vzdělal Jan Veselý, kněz diocese Budějovické. —.28 nkr.

Populární dogmatika. Kniha, ve kteréžto učení víry svaté katolické církve prostonárodním způsobem vykládá Jan Valer. Jirsík, biskup Budějovický. Čtvrté vydání. zl. 1.80 nkr.

Povídky a pověsti ze Šumavy. Napsal P. J. Fišer. —.24 nkr.

Rukověť pro zpovědníka. Podle Caj. Mar. Bergamo sestavil a rozmnožil Jiří Vilém Kupka, farář v Moravanech. (S aprobací nejdůstojnějšího biskupského ordinariatu v Hradci Králové.) zl. 1.—

Skřivánek. Zpěvy pro školu a život od Aloise Šveistylla, učitele v Praze. —.30 nkr.

Stará kniha čili: Marná jsou úsilí bezbožných. Původní povídka pro mladý i dospělý věk. Sepsal Josef Sokol. (S ocelorytinou.) —.50 nkr.

V knihách byla jejich spása. Obraz ze života českého lidu v 18. století od Pavla Jehličky. (S ocelorytinou.) —.30 nkr.

Výklad křesťansko-katolického náboženství pořádkem katechismu, stvrzen slovy písma svatého, výroky sv. Otcův a jiných učitelů církevních, s připojením mnohých průpovědí, přísloví, podobenství a příkladův. Pro chrám, pro školu i pro domácnost, ku prospěchu učitelů svatého náboženství — katechetův i kazatelův — i ku poučení a vzdělání věřících každého stavu a povolání sepsal Jos. Boleslav Podstránský, kněz církevní.

Díl I. O víře. zl. 2.80 nkr.

Díl II. O naději. zl. 2.10 nkr.

(Díl třetí chystá se k tisku.)